

Franjo:

Glas srca.

**Težko je
imeti zbrano ljubico
pa zemlje ne, ne hišice,
da ženko bi zasnuvil . . .**

**Pa kaj bi zdihoval!
Mladost in volja in krepost srca
— to srečo dà,
kdor verje vánjo.**

**Le zdravje mi ohrani Bog
in pridnost rok
— izpadlo bo v življenju vse po sreči mi,
brez grenkih tog.**

Le zdravje mi ohrani Bog!

Joža Lovrenčič:

Pereči ogenj.

Povest izpod Jamnika.

II. „Star sem že!...“

Janez je bil res nataknjen.

Cel dan sta vozila z očetom; tri vožnje sta napravila in ko sta končala, sta si privoščila pri Podnartovcu malo žganega. Ko sta se vračala in šla vstric konj po samotni poti v reber med smrekami in se je oddaleč že videl dom, se je Janez opogumil in je dejal očetu, kar je nosil že toliko časa s seboj in je odlašal od dneva v dan:

„Oče, star sem že!“ —

Oče je obstal in pustil konja samega naprej.

„Kaj?“ je povprašal, kakor bi prav ne slišal, in bil začuden.

„Star sem že,“ je ponovil Janez.

„Hohoho, ta je pa lepa! Star, kaj naj rečem potem jaz? Ali te je žganje omotilo, da ne veš, kaj govoriš?“

„Nič me ni, kaj bi me! Le povedati vam moram enkrat, da bi se rad ženil,“ je bruhtal Janez.

„Tok tako! In da si že star! Pa sem jaz še mlad pri svojih šestih križih in čez! —“ je stal oče na mestu in potrapljal sina, ko je privozil do njega, po rami.

„Smejejo se, dražijo me. Ali niste slišali pri Podnartovcu?“

„Le pusti jih. Rožmanovina mora imeti izkušenege, utrjenega gospodarja. Za to si še premlad. Do štiridesetih počakaj! Nič se ne mudi, nič!“

„Potem si pa poiščite drugega!“ je bil Janez rezek in odločen.

„Janez!“ je Rožman skočil in mu zagrozil z bičevnikom.

„Nič ne grozite, nisem otrok več!“ je sin kljuboval.

„Nisi? Pa še kak! S temi svojimi besedami si pokazal! Nisem jih pričakoval, sin!“ je sklenil oče in kakor je bila njegova beseda trda, je iz nje bolelo. Ko je to izgovoril, je stopil do svojih sani, prijel konja za vajeti in stopal ob njem upognjen, kakor da bi mu trenutno čas naložil nov križ desetih let.

Sin je gledal za očetom in se boril. Ali naj še kaj reče ali naj molči? Molčal bi, a kdo ve, kdaj bi se tako opogumil, da bi spet sprožil besedo, ko je tako nerodno govoriti in zahtevati, kar bi moral oče ob njegovih letih sam sprožiti. Videti in vedeti bi moral, da je petintrideset let že dovolj, zlasti, ko je ostal sam. Saj prej res ni silil in niti mislil ni nato, ker so mu bili od mladih nog že dopovedali, da taka hiša kot je njihova, mora imeti strica, da bi bilo

škoda in bi pomenilo začetek razkranjanja, če bi šel kateri od hiše in zahteval svoj del. Modro in prepričevalno je govoril oče tedaj, ko sta bila z bratom že oba preko dvajsetih let. Njemu, ki je tako ljubil dom, je bila očetova modrost sveta in mirno je tedaj rekel: „Bom pa jaz za strical!“ Oče je bil vesel in vesel je bil mlajši brat, ki je bil vse bolj živ in zgovoren. Oče ni nič rekel, da bi on bil stric, a videl je le, da mu je mlajši bolj pri srcu. Ker je bil bolj bister že v šoli, ker je potem bral „Novice“ in svetoval očetu novotarije, ki so se obnesle? Nič ni bil tedaj radi tega hud, nič zaviden. Pa je prišlo potem, da je moral Aleš k vojakom in še na vojsko v Bosno in se ni več vrnil. Žalost je prišla v hišo. Ali bi za njim tako žalovali? Zakaj ni bil on vojak, zakaj ni on obležal rajši mesto brata tam doli pri Tuzli? Brat bi sedaj že gospodaril...

Tako je mislil Janez in preletel zadnjih deset let in se je odločil, da le ne bo molčal.

„Saj ne bi govoril, oče,“ je rekel, „pa ste sami krivi! Rajnega Aleša ne bi pustili tako dolgo čakati, da izprežete.“

„Pustil ali ne pustil, ti boš čakal, kakor sem rekel,“ je odvrnil oče, ne da bi se ozrl, in potem sta bila tiho prav do doma...

Janez se je zavalil na posteljo v gorenji hiši in se zadelal. Mesečina je lila vanjo in ker ni zagnil oken, je videl jasno nebo in zimski blesk po vrhovih drevja, ki je segalo do oken.

Zaprl je oči, da bi zaspal. Ni mogel. Razgovor z očetom mu ni dal spati. Spet in spet se je videl, kako sta govorila, kako je prijel oče bičevnik.

„Ali mu nisi rekel, poiščite si drugega?“ se je oglasilo v njem in ni mirovalo. „Kar tako napravi, pa bo videl, da nisi več otrok. Podal se bo in potem se lahko ženiš!“

„Nikar Janez!“ se mu je zdelo, da govori s stene brat Aleš v vojaški obleki, ki je vzrastel iz majhne fotografije izmed bridkega orožja kanonov in pušk in sabelj in izpod vihrajčih zastav.

„Nikar Janez!“

„Zakaj pa ne bi? Mar bi ti čakal štiridesetega leta in tvoja dekleta tudi?“ je ugovarjal Janez besedam, ki naj bi mu jih brat govoril.

„Saj nisi še nobeni nič rekel, nobene vprašal,“ mu je šlo skozi možgane.

„Res nisem nobene, a izbrano že imam,“ je bil sam s seboj gotov.

In misli so mu šle vasovat v mlin tja doli ob Lipnico in ugibal je, kako bi povedal Manici, da jo ima rad. Težko je bilo govoriti

z očetom, ž njo bo težje. Kdo ve, če se ji kaj zdi, da misli nanjo? Saj bi morala vedeti! Z nobeno ni še toliko govoril. Res, o ljubezni ne, a vendar. Takrat ko se je razneslo, da je brat padel, in je bil v mlinu, ga je kar sama spomnila:

„Janez, zdaj pa ne boš za strical!“

Zardel je tedaj, ker nepričakovano in s posebnim povdarkom je izgovorila, in bilo mu je ob tem odkritju in njegovi dalekosežnosti, da ni vedel, kaj bi rekel.

„Pa ne bom!“ je skoraj zajecjal.

„Ali si že kaj mislil, kje bi pogledal za nevesto? Gotovo si, kaj?“ je bila še radovedna.

Sitno mu je bilo in je menil, da se ne mudi, da je še čas, obenem pa je začutil, da se je v srcu nekaj zgenilo, česar dotlej ni poznal, in zamolčal je, kar bi moral oni trenutek povedati.

„Le glej, da ne bo prepozno,“ mu je še priporočila in se nasmehnila, kakor bi hotela reči: „Kar mene vprašaj, na tak dom se ne bom branila!“

Pred petimi leti je bilo to, on je bil trideset, ona dvajset. Hitro so šla in Manica je še v mlinu. Gotovo ga čaka, saj drugače bi že tudi izbrala. Premalo hodi v vas. Še ko je bilo treba v mlin, je potegnil oče tja doli ali pa Rozala. Saj bi bil rad sam, a bal se je odkrite besede, ko ni oče ves čas ničesar omenil, naj bi se ogledal in mislil na ženitev. Ob nedeljah jo je bolj pogledal, ko je stal pred cerkvijo in je šla grozna in moška mimo. S pogledi sta se ujela in sam je bil v zadregi, ko so ga fantje dražili ž njo. In še včasih, ko je vozil, je postal ob njivi, kjer je plela, ali ob travniku, kjer je grabila:

„Pridna si!“ ji je rekel.

„Uh, vse bi pustila, tako pusto je.“

Tako, ko je plela.

In ko je grabila, ji je povedal, da so oni že spravili, da je bilo dosti mrve, da so imeli lepo vreme.

„Mi smo pa zmerom zadnji; oče čakajo in čakajo, da dočakajo deževje, potem pa glej, kdaj se posuši.“

Za vsako besedo je vedel, vsako ponovil in za vsako besedo je iskal ljubeznivost, ki bi bila namenjena njemu.

„No in kaj napraviš?“ je bil pred vprašanjem.

„Kaj napravim?“ si je skušal odgovoriti. „Odločiti se mora, vso boječo zadrego bo treba pustiti in z Manico se zmeniti.“

Do takega sklepa je prišel Janez in ob njem še in še mislil, dokler ni zadremal in trdno zaspal in sanjal o Manici.

V oknih so rastle in zacvetele ledene rože...

III. „Ali boš čakala? ...“

Oče in mati in Rozala so bili zjutraj še pred dnem pokonci. Oče je pokladal živini in konjem, mati je pripravljala zajtrk, Rozala je pa bila napolnila vreče, da bi jih odpeljala v mlin. Potem je šla molzt.

Ko se je vrnil oče iz hleva in je stopil v vežo, je zaklical v kuhinjo:

„Kaj še ni vstal?“

„Kar v hišo pojdi, da pozajtrkuješ, tačas ga pokličem,“ je odgovorila mati.

„Kakopa, odslej ga bomo klicali! Mu že preženem nepočakanost, boš videla!“

„Saj sem rekla, da ne bodi trd. Pomisliti moraš, da je res že v letih ...“

„Potuho bi mu še dala! Kar nič se ne mešaj in nič ga ne zagovarjaj več, ko si ga sinoči več kot preveč!“ je vzrojil Rožman in sedel za mizo k mleku in žgancem, ki so se grmadili v skledi lepo zabeljeni, da je dišalo po vsej hiši.

Mati je stopila po stopnicah v zgornjo vežo, ki je bila prav tako prostorna ko spodnja, samo še lepša, in hotela odpreti vrata k Janezu. Bila so zaprta in se je začudila, kaj ga je le prijelo, da se je zaklenil, ko sicer tega nikoli ni storil.

Pokljukala je in zaklicala:

„Janez, Janez, kaj pa misliš, da še ne vstaneš?“

Postala je. Slišala je, kako se je sin zaobrnil in planil iz postelje in še ji je rekel, da koj pride. Mati je hotela z njim govoriti, preden bi stopil pred očeta, zato se je pomudila na veži. Stopila je do lepe skrinje, vse z rdečimi nageljčki porisane, in jo odprla, ko da išče kaj v njej. Potem jo je zaprla, da je mogel Janez slišati, in še drugo je odprla in sama sebi govorila: „Kam sem le spravila, da ne najdem!“ In odprla bi še tretjo in četrto — vsaka je predstavljala en rod —, če ne bi bila slišala, da je Janez odmaknil zapah in odprl vrata.

„Dobro jutro,“ je ko poparjen pozdravil mater, ker si je mislil, da ji je oče vse povedal. Vseh razmišljanj prejšnjega večera ga je bilo sram, ko je dvignila mati glavo in ga vprašujoče pogledala. Njen pogled je pričal, da mu vidi v dno srca, in še v od-

govoru, ki ga je samo dahnila, je spoznal, da mati ni slučajno na veži, da ga je čakala.

„Janez,“ mu je tiho rekla, „kaj pa sta imela včeraj z očetom? Ni bilo lepo, da tako začneš. Oče je oče! Pa bi meni povedal, kaj želiš, boljše bi bilo. Lepo bi ga pripravila in vse bi se naredilo. Tako ne prideš nikamor!...“

„Kako naj bi drugače začel, mati? Mirno sem jim povedal, kaj bi, pa so bili iz sebe. Če ostanejo pri svojih besedah, ostanem tudi jaz pri svojih!“

„Bodi no pameten! Lepo mu reci, da nisi mislil nič hudega, pa bo dobro. Oče hoče imeti svoj prav —“ ga je podučila mati.

„Jaz pa svojega...“ je bil sin trmast.

„Za Kriščevo voljo, Janez, ne bodi tak!“

Nič več ni odgovoril; kakor je bil ob pogledu na mater prej poparjen, je bil zdaj spet ves kljubovalen in odločno je stopil po stopnicah in ko si je nalil v spodnji veži v lavor vode in se umil, je trdo stopil v hišo. Pričakoval je, da ga oče sprejme s pikro besedo in nemalo se je začudil, ko je videl, da je oče mirno tlačil svojo čedro, jo našgal, potegnil par dimov, jo vzel iz ust in pljunil, nato pa vstal in dejal, kot bi se nič ne zgodilo:

„Dokler je še dober sanenec, morava podvzati, da izpeljeva hlode izpod Brezovškega hriba. Danes bo še boljše ko včeraj, ko je vse zamrzlo.“

Tako je dejal oče in še pristavil:

„Jaz grem kar naprej.“ —

In je odšel in Janez je slišal, kako je vpregal konja in kako so zdrčale sani mimo hiše čez polje proti Brezovski strani. Ko je zajemal, je obenem ugibal očetovo ravnanje, ki si ga ni znal razložiti.

„Mati so gotovo pričakovali kakor jaz, da bodo vzrojili nad mano, zato so prišli, naj popustim. Ali so tudi njemu kaj rekli? Ali so sami uvideli, da sem imel in imam le jaz prav? Zakaj me pa niso potem čakali, da bi odšla skupaj? Še jih ima, samo pokazati nočejo.“

Vstal je. Na veži so čakale tri vreče: koruza, ajda in pšenica. —

„Oče so rekli, da pelji kar ti v mlin. Rozala ne utegne, ker pridejo prelje, pa tudi zmrzlo je in z volom ni, da bi šel na led. — Do večera naj zmeljejo! —“

(Dalje prih.)

Octave Mirbeau:

Smrt psa.

I.

njegov gospodar ga je klical Turko. Bil je mršav, žoltkast, krmežljav in droben s šilastim gobčkom in kratkimi in nerodno prirezanimi ušesi, ki so venomer krvavele in repom, ki mu je štrlel na zadku liki garjev vprašaj.

Poleti se je Turko klatil po poljih, čuval je krave in lajal ob cestah za vozovi in potniki, kar mu je donašalo obilo brc in kamenja. Njegovo največje veselje je bilo, da je sredi strnišča, pregrnjenega z novo deteljo, spodil zajca; ko jo je ta ubral pred njim, ga je zasledoval preko plotov, grap, potokov in jarkov v velikih skokih in v blaznem diru in se je vračal ves izpehan, s sigajočimi boki, iztegnjenim jezikom in od znoja je kar teklo od njega.

Pozimi, ko je ostala živina v hlevu in je počivala na svojem toplem ležišču, je ostal Turko v pesjaku: to je bil potrt sod brez dna in brez slame, v katerem je cel dan spal, zvit v klopčič, ali pa se praskal. Njegova hrana je bila borna in smrdeča zakuha, zmes ocvirkov in slane vode, ki so mu jo prinašali sleherno jutro v škrbasti glinasti skledici; kadarkoli je kakšen neznanec stopil na dvorišče, se je v enem samem skoku zagnal proti njemu, kakor je bila dolga veriga in je kazal zobe, renčajoč e č.

Spremljal je tudi svojega gospodarja po sejnih, ko je prodajal tele, ali kupoval prešička, ali obiskoval gostilne v trgu.

Sicer pa je bil udan v svojo usodo, zvest in nesrečen kakor vsi psi.

II.

Nekoč pa, zvečer, ko sta se vračala z gospodarjem iz daljnega sejma in se je ta zakesnil v neki vaški krčmi, se je izgubil. Medtem ko je gospodar praznil kozarček za kozarčkom, se je potepal pes po okolici brskajoč pohlepno po kupih smetij, da bi izgrebel kakšno kost ali kakšno podobno slaščico. Vrnivši se v pivnico, ves v zadregi zavoljo svojega izleta in že kar pripravljen na sunke pod rebra, je našel tam samo še dva napol pijana kmetavsca, ki sta mu bila docela neznana in sta ga zapodila z brcami. Turko se je pobral.

Vas je stala na križišču, kjer se je stekalo šest cest. Katero naj izbere? Ubogi pes je bil spočetka ves zmeden. Vlekel je na uho, kakor da hoče prestreči v vetru šum znanega in domačega

koraka in je ovoljal zemljo, kakor da hoče odkriti v nji še topli vonj stopinj; potem je dvakrat kratko zasopel in se urno spustil v tek. Ali skoro je obstal, nemiren in drhteč po vsem telesu. Zdaj je krenil po bližnjici, oprezno, z nosom ob tleh. Samo za nekoliko metrov se je zatekel na stranske poti, ki se vežejo z glavno cesto, plezal je po obronkih, vohal mrhovino ležečo vzdolž jarkov, se obračal in vračal po isti poti in je prebrskal vsak najmanjši grmiček.

Noč se je delala; na desni in levi ceste je pokrivala polja višnjeva senca. Ko je zasvetil mesec in se pokazal na nebu jasen in brez najmanjšega oblčka, se je vsedel Turko na svoj zadek in z iztegnjenim vratom in z glavo obrnjeno naravnost proti svetli obli je dolgo, dolgo tulil, kakor obupan:

„Houou! Houou! Houou!“ Vsenaokoli je vladala sama tišina.

„Houou! Houou! Houou!“ Samo psi sosednih pristav so iz globin noči odgovarjali vzdihljajem bedne živali.

Mesec se je dvigal vedno više, bliščoč in čaroben, in senca psa je padala na belo cesto.

III.

Gospod notar Bernard je odhajal že na vse zgodaj z doma na svoj običajni sprehod. Imel je na sebi črno suktnjo, kakor se spodobi notarju. Ker pa je bilo že sredi poletja, je smatral gospod Bernard za potrebno, da razvedri svojo strogo vnanjost z marelo z belim ročajem. V mali vasi je še vse spalo; samo nekaj pivnic je odprlo svoja vrata in nekaj poljskih delavcev, s krampi na ramenih, je šlo, s počasnim korakom, na delo.

„Zmerom ste zgodnji, gospod Bernard, mu je rekel eden od njih, potem ko ga je spoštljivo pozdravil.

Gospod Bernard je hotel odgovoriti — ker ni bil prevzet — ko je zagledal prihajati proti sebi, s konca glavne ulice psa, žoltega, mršavega, klavrnega in umazanega od blata in ki se je zdel tako izčrpan, da se je gospod Bernard instinktivno zaslونil za neko platano. Ta pes je bil Turko, ubogi, jadni Turko.

„Joj! Jojmene!“ je zaklical gospod Bernard. „Glej ga no psa, ki ga jaz ne poznam! Joj! Jojmene!“

V majhnih mestih poznajo vsakega psa, kakor se poznajo meščani drug drugega in pojava nepoznanega psa je takisto važen in vznemirljiv dogodek, kakor prihod tujca.

Pes se je prihulil do vodnjaka, stoječega sredi glavne ulice in se ni ustavil.

„Joj! Jojmene!“ je vzkliknil gospod Bernard. „Ta pes, ki ga jaz ne poznam, se ni ustavil pri vodnjaku. Joj! Jojmene! Ta pes

je stekel, očitno je, da je stekel!..."

Tresoč se po vsem telesu se je oborožil z debelim kamnom. Pes je nadaljeval svojo pot, stopicajoč pohlevno in s sklonjeno glavo.

„Joj! Joj!“ je zaklical gospod Bernard in ves prebledel. „Pene vidim. Joj! Joj! Na pomoč... pene... na pomoč!“

In zaslonivši se za platano, je zagnal kamen. Ali ni zadel psa, ki je pogledal notarja s svojimi prijaznimi očmi, se nenadoma okrenil in jo pobrisal.

(Dalje prih.)

Janže:

Idejni temelji našega gibanja.

 Teštetokrat je že na raznih občnih zborih, kongresih ter v raznih programih in resolucijah ugotovljeno, da stoji kmetško gibanje na stališču pozitivnega krščanstva, kar pomeni, da ne smatramo vero za privatno zadevo posameznika in da nismo napram njej neopredeljeni, temveč, da želimo in hočemo, da se njena načela, ki urejajo razmerje človeka do človeka in človečanstva do Boga, uveljavljajo v javnem življenju.

Celokupno življenje našega ljudstva se giblje in razvija na podlagi njegovega nramnega in verskega naziranja, ki ga zastopa njegova cerkev in je zato popolnoma nemogoče, da politika tega ljudstva tudi sama ne bi stala, se gibala in razvijala na istem temelju. Kdorkoli hoče delati s kmetiskim ljudstvom in za kmetško ljudstvo, stoječ na drugi verski in nramni podlagi, je od kmetškega ljudstva tako oddaljen, da je prav za prav njegovo sodelovanje s tem ljudstvom nemogoče.

Slovenci smo že skozi tisočletja kmetški narod, smo poljedelci, živinorejci in smo bili vedno v veliki meri tudi obrtniki. Razmere se kljub propasti graščakov in osvoboditvi kmetškega ljudstva bistveno niso izpremenile. Ta narod je zahteval, da ga uči in vzgaja cerkev v tistem duhu, v katerem so morali biti vzgojeni vsi pripadniki naroda, če je ta narod hotel živeti in napredovati. Cerkev je torej skozi tisočletja služila narodu in je bila najjačja opora celokupnega narodnega življenja: njegove nramnosti, njegovih običajev, njegove mož-besede, njegove delavnosti itd.

Ker se življenske razmere, kot rečeno, kljub vsem izpremembam vendar bistveno niso izpremenile, zato je narodu potrebna in

koristna taista cerkev s taistimi nauki in vzgojo kot preje. To naše podeželsko ljudstvo dobro čuti, ono vidi v cerkvi božjo ustanovo, toda tudi če se na cerkev in njeno vzgojno delo ter moralno avtoriteto gleda kot na družabno ustanovo, se vendar mora priznavati cerkvi tisto pomembnost, ki ji gre kot božji ustanovi. So posamezniki, ki v cerkvi nikakor ne morejo videti božje ustanove. Toda tudi ti ljudje so dolžni cerkev spoštovati in se ravnati po njenih naukih, ker je cerkev prevažna družabna ustanova in more ta družba obstojati in napredovati le, če vsak posameznik izpolnjuje božje zapovedi, s katerimi nas cerkev seznanja in nas na te zapovedi opozarja.

Marsikak posameznik, ki nima milosti vere, si to in ono po svoje misli in v tem ali onem vprašanju po svoje postopa. To njegovo osebno prepričanje pa mu še ne daje pravice zaničevati tistega prepričanja in nauka, ki velja za vse in ki ga zastopa cerkev. Ravno to pa je bila napaka takozvanih svobodomiselcev in liberarcev, ki niso spoznali vsaj družabne važnosti in pomembnosti cerkve in njenih nauk in so, sklicujoč se na svoje osebno prepričanje, omalovaževali tako cerkev kakor tudi njene nauke in skušali ugled in pomembnost cerkve čimbolj zmanjšati.

S tem so izzvali proti sebi cel slovenski narod, posebno kmetško ljudstvo, ki se je zavzelo za cerkev in vero. Duhovščina je to ljudstvo organizirala v politično stranko, takozvano klerikalno stranko. Zalibog je ljudstvo v tej stranki kmalu izgubilo vsak svoj vpliv na vodstvo in politiko te stranke. Voditelji te stranke, predvsem duhovniki, so začeli ljudstvu komandirati tudi v vseh političnih, gospodarskih, vaških, občinskih, deželnih, državnih zadevah. Vsak je tudi v teh zadevah moral misliti tako in voliti tako, kot so ukazali g. župnik. S tem je bila odvzeta našemu ljudstvu politična sloboda in ponižana njegova osebna čast in močatost. Komandirana politika klerikalne stranke je prestala biti kmetška in ljudska. To je vzrok, zakaj se naše kmetško gibanje bori proti klerikalizmu, to je proti komandi tudi v necerkvenih in neverskih zadevah, proti odvzemanju politične slobode. S tem pa ni rečeno, da se borimo tudi proti cerkvi in njenim naukom, proti ugledu cerkve in ugledu njenih predstavnikov: duhovščine. Nasprotno, naše pravilo je: cerkvi kar je cerkvenega — ljudstvu kar je ljudskega, Bogu kar je božjega.

Pri odločevanju, katera državna politika je koristna za kmetško gospodarstvo, si kmetje ne morejo pustiti ukazovanja od nekmetov pa bodisi, da so to tudi duhovniki. Zlorabo vere in cerkve v politične svrhe zagreši duhovnik, ki tako ukazovanje podkrep-ljuje s sklicevanjem na Boga, cerkev, srečno smrt in hudiča.

Albin Prepeluh:

Naše socijalno vprašanje in kmečka mladina.

anašnji kmečko-delavski mladini v Sloveniji se ne obetajo dobri časi. Poljedelci delajo danes z izgubo. Dobiček, ki se tu in tam pokazuje pri poljedelski proizvodnji, je navadno le navidezen, ker kmet skoraj redno pozablja vračunati v ceno svojega pridelka kraju in času primerno delavsko mezdo. Če bi na to ne pozabljal, ker mu je to že samo ob sebi umevno, bi njegova gospodarska bilanca bila še slabša.

Poleg drugih vzrokov gospodarskega propadanja poljedelske proizvodnje pri nas, lahko navajamo danes zlasti sledeče razloge: Cene naših poljedelskih produktov so silno zmerne, ker mora poljedelec v Sloveniji prenašati konkurenco plodnejše zemlje v nekaterih južnih delih domače države. Trd boj za obstanek in pomanjkanje denarja pa povzroča tudi še medsebojno konkurenco med domačimi pridelovalci samimi. Za primer nam služi lahko cena obdelanih drv napram ceni premoga. Cena konzumskega premoga je narasla; zdi se, da se je nekako tudi utrdila. Cena obdelanih drv pa je padla in pada še vedno vsled konkurence med producenti, ki morajo blago spremeniti v denar. Razmerje med cenami obdelanih drv in premogom je bilo pred vojno ugodnejše za kmeta-delavca kot je danes. Obrtni in industrijski proizvodi sploh so močno narasli v cenah napram kmečkim pridelkom. Deloma vzdržujejo njihove visoke cene tudi številne nove državne meje v srednji Evropi, ki s ščitnimi carinami in povišanimi prevoznimi tarifi življenje podražujejo. K temu se pridružuje še okolnost, da leži Slovenija na državni meji. Izkušnje v vseh državah so pokazale, da se obmejne pokrajine rade zanemarjajo in se njihov promet s kraji onstran državne meje namenoma ovira.

Če bi hoteli naš gospodarski položaj natančno poznati, bi morali imeti tudi dobro uradno statistiko. Toda mi nimamo zanesljive državne statistike, in še ta, ki obstoji, ne podaja tega, kar

želimo vedeti, zato si moramo pomagati s starimi avstrijskimi številkami, z lokalnimi ugotovitvami in domnevami.

Površina današnje Slovenije se ceni na približno en milijon šeststo tisoč hektarjev. Komaj dobra polovica te površine je poljedelska zemlja. Odšteti pa se mora še površina, ki jo pokrivajo mesta, trgi in vasi. Ostala površina je pokrita z gozdovi in Alpami. Ta zemlja je že danes preobljudena; računa se, da pride na en kvadratni kilometer 65 ljudi. Za deželo, ki živi predvsem od poljedelstva in male obrtnije, je ta gostost prebivalstva precejšna, večja, kakor pa njena gospodarska možnost svoje prebivalstvo, ki se množi, prerediti in zaposljiti.

Poznavalec naših domačih gospodarskih prilik bo vedel, da je naša dežela poleg raznih poljedelskih in obrtnih izdelkov, predvsem živine in lesa, izvažala tudi — ljudi. Zato je naše izseljevanje v razne ameriške države še danes tako številno, ne glede na to, da si našel Slovence skoraj v vsakem rudarskem revirju nekdanje Avstrije in Nemčije, in da so prav veliko naših delavskih ljudi preredita primorska mesta, ki so danes italijanska.

Danes je doseljevanje v Zedinjene države Amerike tako omejeno in otežkočeno, da lahko rečemo: Amerika je za naše ljudi zaprta! Ostane še južna Amerika in Kanada, kjer so pa življenjski pogoji zelo težki. Delo je predvsem sezonsko in kmečko, zaradi tega slabše plačano nego v veliki industriji. Nadalje so našim ljudem pristopni še nekateri rudniki v Franciji, deloma tudi v Belgiji. Socijalne, higijenske in varnostne uredbe v teh rudnikih zastajajo za onimi v nemških. Tudi so delavske mezde tod nižje kakor n. pr. v severni Ameriki. Primorje, zlasti Trst in Reko, smo morali Slovenci po vojni popolnoma izprazniti.

Vsled teh novih razmer so naši ljudje prisiljeni ostajati doma, kjer vsakdanjega kruha bolj primanjkuje kot preostaja. Pa je že tako na svetu, da imajo reveži navadno več otrok kot premožni. Po socijalni strukturi je današnja Slovenija malokmečka. Med kmečkim ljudstvom, ki so posestniki zemlje, je nad 50% takšnih, katerih posestva imajo ponajveč 5 ha površine. Po nekaterih podatkih lahko sklepamo, da od vseh kmečkih domov v Sloveniji približno 38% nima nobenega gozda, tudi za lastne potrebe ne, kar je zelo usodno v hriboviti in alpski deželi, kjer je živinoreja najbolj donosna panoga kmečkega gospodarstva. Ta okolnost in pa naraščajoče osiromašenje celo na visokih kmetih nam pojasnuje vzroke, zakaj naša živinoreja nazaduje in je število

goved v poldrugem desetletju padlo za 25%, ono prešičev pa celo za 46%.

Pri takšnih razmerah bi moglo vsaj deloma pomagati povišanje domače poljedelske proizvodnje in zavarovanje njenih cen po raznih trgovinskih pogodbah s sosedi. Za povišanje produkcije pa more dati inicijativo (pobudo) samo država, ki razpolaga z velikim upravnim aparatom in zadostnim uplivom na gospodarsko življenje v svojih mejah. V tem pogledu se močno trudijo celo izrazite industrijske države, n. pr. Češkoslovaška in Avstrijska republika. Zadnja nam je gospodarsko najbližja, zato lahko vidimo, da njena poljedelska proizvodnja tako napreduje, da je nedavno odpovedala Jugoslaviji celo dosedanjo trgovinsko pogodbo. Od poloma v l. 1918. do danes se je njena živinoreja znatno dvignila in je celo njen izvoz narasel. V ta namen organizira država ali pa razna društva z njeno pomočjo zlasti semenogojstvo in travništvo. V zadnjih desetih letih je Avstrija svoje kmetijsko strokovno šolstvo podvojila. V Italiji se vladajoči fašistični režim silno trudi, da bi dvignil domačo poljedelsko proizvodnjo in s tem zmanjšal dragi uvoz živil. Vsega tega pri nas ni opaziti, strokovno kmetijsko šolstvo se pa celo ukinja kot nepotrebno.

Naši kmečki domovi so že danes prepolni ljudi, predvsem mladine. — Ta ostaja doma — hočeš nočeš — brez polnega zaposlenja, ki ga mlad in zdrav človek hoče in potrebuje. Naše izseljevanje se je zadnja leta obrnilo na jug domače države, kjer pa se težko privadi tamošnjemu življenju, ki je navadno primitivnejše in brutalnejše kot doma. Tudi naš državni jug ne potrebuje vseh naših delovnih sil, ker ima na razpolago številno obubožano in gladno prebivalstvo Dalmacije, Bosne, Hercegovine in Makedonije. Največ naših mladih ljudi ostaja menda v Zagrebu v poselskih in podobnih službah, Kadar beremo o samomorih zaradi bede v Zagrebu ali policijska poročila o nočnih vešah, se smemo po dosedanjih izkušnjah čuditi, ako samomorilec ali pa grešnik ni Slovenec.

Socijalno vprašanje je postalo pereče za ves naš narod. Ne omejuje se več le na številno šibkejšo obrtno delavstvo, temveč vedno trka bolj trdo na vrata naših kmečkih domov. Težki časi čakajo naše mladiče. Življenje jih bo kovalo z veliko brezobzirnostjo. Iz te kovačnice bodo izšli pogumnejši in samostojnejši ljudje, vajeni borbe in težav, zato tudi samozavestnejši, kot je naša sedanja generacija. Zato verujem v to kmečko-delavsko mladino, nositeljico novega družabnega življenja!

Stanko:

Dr. Milan Hodža.

1. februarja je proslavil češko-slovaški kmet petdesetletnico svojega odličnega voditelja, ministra šolstva in narodne prosvete dr. Milana Hodže. Tam vsem, ki smo se udeležili leta 1924. veličastnega kongresa slovanske kmetijske mladine v Ljubljani, je še v svežem spominu govor: „Agrarizem in slovanstvo“, in nič manj njegov prednašalec Milan Hodža, tedanji kmetijski minister češko-slovaške republike. Dasi se je pomudil tedaj med nami samo nekoliko kratkih uric, vzbudil je v naših vrstah s svojim nastopom občudovanje in globoko spoštovanje, kakršno moremo gojiti samo napram možu izrednih vrlin in sposobnosti. Osvojil si je naša srca, da so mu udana kakor malokateremu poborniku agrarizma.

Da slavnostno praznuje njegovo petdesetletnico češkoslovaški narod, ne bi se zdelo človeku tako nenavadno, saj zavzema dr. Hodža eno najodličnejših mest v državi; toda njegovo petdesetletnico praznujejo tudi drugi narodi, predvsem mi, slovanski kmetje. Praznujemo jo pa zato, ker je posvečeno delo jubilaranta ne samo češkoslovaškemu zemljedelcu, temveč zemljedelcem vsega sveta, predvsem slovanskega, a med temi v prvih vrstah baš našemu, jugoslovanskemu.

Rojen 1. februarja 1878. v Sučaneh na Slovaškem je po dokončanih gimnazijskih študijah obiskoval juridično fakulteto v Budimpešti, med svetovno vojno se je pa posvetil filozofiji in bil l. 1918. promoviran doktorjem.

Že v zgodnji mladosti se je posvetil novinarstvu, izdajal je več časopisov, s katerimi se je odločno boril proti Madžarom za osvobodjenje Slovakov in za združitev s Čehi. V tej svoji borbi nemadžarskih manjšin je bil leta 1905. kot 27 leten mladenič po sporazumu med Slovaki in Srbi v Bački (torej na jugoslovanskem ozemlju) prvič izvoljen v državni parlament v Budimpešti. Kot poslanec, ki ga je dičila poleg nezlomljive energije in neustrašenosti tudi izredni dar govora, je postal madžarski vladi skrajno neljub. Zato je uporabila vsa svoja sredstva, da mu je leta 1910. onemogočila povratek v parlament. Toda Milan Hodža ni klonil, vsa preganjanja so ga le še bolj podžigala k delu za osvobodjenje svojega naroda, k delu, ki mu je l. 1914. nakopalo tudi obsodbo na

* Ta govor je izdala Kmetijska tiskovna zadruga v posebni brošuri.

1½ leta težke ječe radi razžaljenja avstrijskega cesarja in radi veleizdaje. Med svetovno vojno je bil radi veleizdaje postavljen pred vojno sodišče in končno konfiniran na Dunaju. Tu je s tedanjim voditeljem čeških poslancev g. Staněkom deloval in pripravljal izvedbo končne osvoboditve in ustanovitve svobodne države Čehov in Slovakov. Po prevratu mu je bilo l. 1919. poverjeno ministrstvo kmetijstva, ki ga je uspešno vodil več let in izvedel celo vrsto reform. Sedaj stoji na čelu ministrstvu šolstva in narodne prosvete.

V češkoslovaški kmetijski stranki, kateri pripada z dušo in telesom, je poleg strankinega načelnika, predsednika čl. vlade g. Antona Švehla najodločnejši voditelj in brezdvomno najjačja osebnost.

Malo je na svetu živečih politikov, ki bi jim tudi nasprotniki priznavali velike zasluge, ki so si jih pridobili za narod in državo. Milanu Hodži priznavajo to tudi njegovi najodločnejši nasprotniki. Zato ga slavi ob njegovi petdesetletnici ne samo češkoslovaški kmet, temveč cel češkoslovaški narod.

Tudi razven službene politike, kjerkoli se pojavi na kulturnem ali gospodarskem polju, povsod uveljavi Hodža svojo nadmočno sposobnost. Med drugim predseduje Češkoslovaški zemljedelski akademiji, katere ustanovitelj je, ter centrali Češkoslovaško-jugoslovanske lige v Pragi, itd.

Naj bi ostal Milan Hodža bratskemu narodu in nam še dolgo zdrav in ohranjen, da bi zamogel svoje življensko delo uspešno dovršiti!

Janže:

Kaj ima otrok pravico zahtevati od svojih starišev potom sodišča.

 prvi številki letošnjega letnika sem govoril o tem, kaj ima otrok pravico zahtevati od svojih staršev potom sodišča. Dotaknil sem se krivice, ki se godi često otrokom, ki delajo po smrti svojih staršev, ali samo po smrti očeta ali matere, v domačem gospodarstvu, ki ga je prevzel eden izmed otrok ali očim, ki ga je mati pripeljala z novo ženitvijo v hišo za gospodarja. Pri prevzemu gospodarstva po prevzemniku, ali po očimu ali po bratu, se navadno izgovori ostalim otrokom dedna odpravaščina ali dota, ki se jo zaveže prevzemnik izplačati precej ali kasneje. Višina teh

odpravkov ali dot je že ob prevzemu določena in imajo otroci na dotične zneske pravico tudi če odidejo takoj od hiše. Če pa ostanejo pri hiši in delajo v korist prevzemnika, bodisi bratu bodisi očimu, jim preti nevarnost, da to njihovo delo ne bo nagrajeno, plačano. Gospodar-prevzemnik je navadno pripravljen izplačati samo izgovorjene dedne odpravke in dote. Če kdo zahteva kaj več, se izgovarja, češ da dotičnika ni nikdo prosil, naj ostane in dela pri hiši, da mu ni nikdo ničesar obljubil, da je delal kot domač pri hiši in imel zato hrano in stanovanje, obleko in vso drugo oskrbo. Če otrok toži, se prevzemnik s temi izgovori upira tožbi in navadno zmaga.

Zakon namreč nima za tak slučaj izrecnega predpisa, paragraf pa, ki v splošnem govori o dolžnosti povrniti škodo dotičniku, katerega stvar ali delavna sila se je porabila v tujo korist, je tako splošen in s pravnega stališča tudi sporen, da so slične pravde vedno tvegane.

Če je otrok porabil svojo delavno silo v korist prevzemnika, more od prevzemnika zahtevati povračilo škode oziroma plačila za svojo delavno silo le tedaj, če more dokazati, da je od vsega začetka ostal pri hiši in delal prevzemniku zato, da bo dobil večjo doto in poleg dednega odpravka še kaj. V tem oziru je potrebno, da dokaže kako tozadevno svojo izjavo ali obljubo prevzemnika. Dalje mora dokazati, da je on oškodovan, a prevzemnik, da je okoriščen. Škodo dokaže s tem, da navede, koliko bi lahko imel plače, če bi skozi dotični čas služil pri drugi hiši, korist prevzemnika pa s tem, če dokaže, da je zaslužil pri hiši več, kot je bilo izdano za njegovo hrano in stanovanje, obleko in drugo oskrbo. Navadno otroci s svojo tožbo ne uspejo zato, ker prevzemnik izkaže, da jim je na hrani, oskrbi, obleki itd. izplačal v dotičnem času več ali vsaj toliko, kolikor je otrok zaslužil, tako da o kakem okoriščenju prevzemnika ne more biti govora.

Ker je dokazovanje gori navedenih okolnosti nesigurno, zato je pravda iz takega nedogovorjenega službenega razmerja med otroci in prevzemnikom vedno negotova. Poznan je slučaj, ko je delal pri hiši zet, misleč, da bo žena podedovala kot edina hčerka posestvo po svojem očetu, zetovem tastu. Ona pa je umrla pred očetom in vsled tega seveda ni mogla podedovati posestva. Zet vsled tega ni prišel na svoj račun in je tožil za mezdo hlapca za ves čas, ko je trošil svojo delavno silo v korist tasta. Zet je bil tukaj brez dvoma oškodovan in tast okoriščen. Vendar je pa zet pravdo izgubil, češ da ni delal iz nagiba dobiti plačo za svoje delo.

Če se je pa uračunal s tem, ker njegova žena ni podedovala posestva, mu zato ni nihče odgovoren. Vsakdo čuti, da taka sodba ni pravična.

Iz vsega navedenega sledi, da te vrste pravde niso enostavne in da je uspeh pravde vedno dvomljiv. Ker so prizadeti navadno reveži, predvsem kmetski fantje in dekleta, zato se morejo redko potegniti za svojo pravico in tvegati tako negotovo in drago pravdo. V interesu kmetijskega ljudstva bi bilo, da bi zakonodavec slične slučaje izrečno predvidel v zakonu in jasno povedal, kaj je v takem slučaju pravica. Toda naši dosedanji zakoni so premalo popolni z ozirom na potrebe kmetijskega ljudstva in le često je ravno kmetiskemu človeku najtežje pomagati na sodišču, če tudi se mu godi očitna krivica.

Janže:

Na plan borci!

Uspeh našega gospodarjenja v katerikoli panogi ni odvisen samo od količine in kakovosti pridelka, temveč tudi od cene dotičnega proizvoda na svetovnem trgu. Svetovni trg je danes merodajen tudi že za cene kmetijskih pridelkov. Moderna prevozna sredstva so sposobna vreči na katerikoli še tako oddaljeni trg katerikoli blago — celo tudi žito, meso, sir, jajca, les itd. Zato se izplača pridelovati le tiste proizvode, ki jih moremo mi v najboljši kakovosti in največji količini pridelati v naših krajih ceneje kot kje drugje na svetu.

Izbrati si take panoge gospodarstva znači prilagoditi naše gospodarstvo svetovnemu trgu.

Taka prilagoditev je pa potrebna predvsem tudi z ozirom na naš notranji trg, to je prilagoditev razmeram v naši državi sami. To državo smo stvorili pred 10 leti. V tem kratkem času je bilo treba obnoviti po vojni opustošeno gospodarstvo in ga prilagoditi čisto novim razmeram v novi državi in čisto novim razmeram na svetovnem trgu. Zato je bilo potrebno izvršiti ogromno duševnega dela, potrošiti ogromno volje in sile ter biti okreten in napreden.

Večino tega dela izvršuje naše kmetijsko ljudstvo — žalibog mu ravno pri tem delu in v tako važnem trenutku inteligenca, šolanci ne pomagajo v tisti meri, kot bi bila njihova dolžnost. Ta nedorastlost se bo inteligenci in šolancem čisto gotovo maščevala; izgubila bo na pomembnosti in politični moči. Brezdvomno pa je,

da bo zgodovina zabeležila, da v tem pogledu naša inteligenca po vojni, v prvih letih borbe za gospodarsko osamosvojitev in obnovo tej najvažnejši nalogi ni bila dorastla.

Kljub temu pa se bo marsikdo iz njenih vrst upal iz navade in domišljavosti očitati kmetu nazadnjaštvo in konservativnost (starokopitnost). Neopravičeno! Naš kmet poizkuša, on poizveduje, čita, rizkira. On je slišal o prinosnosti hmeljarstva. Kjerkoli sem hodil po Sloveniji, sem opazil, poizkuse hmeljarstva (v Tuhinjski dolini, v kamniškem okraju, v litijskem okraju, na barju, v logaškem okraju itd.). On se je oprijel živinoreje, mlekarstva, sadje-reje, travništva, vrboreje itd. Ravno v teh časih naš kmečki narod razvija v to smer vse svoje duševne in telesne sile.

Kje so šolanci, kje takozvana inteligenca, ki je dolžna z besedo in dobrim zgledom sodelovati? Zanemarjen šolski ali farovski vrt je v teh časih testimonium pauperatis, ubožno izpričevalo naše inteligence, naših šolancev. Žalibog jih je okrog naših šol in farovžev še dosti.

Osvobodimo se tistih, ki sanjarijo o megleni kulturi. Zavedimo se, da je gospodarsko blagostanje predpogoj vsake kulture, a kultura da gospodarskemu blagostanju sledi. Narod potrebuje mladine, šolancev, ki bodo v tem smislu polni realnega idealizma. Ne materijalistov in kruhoborcev, ki se skrivajo v kulturno meglenost, delavcev za gospodarski napredek posameznika v svrhu gospodarskega napredka splošnosti — teh nam treba!

Majhen narod smo — tega ne moremo zatajiti nikjer, temu ne moremo pomagati. Lahko pa dosežemo, da prestanemo biti siromašen narod. Narod beračev, ne more biti narod kulture!

KOTIČEK ZA DEKLETA.

Mano:

Dečva.

Toliko čitamo, toliko govorimo o modi in se trudimo stopati z njo v koraku, da je kar smešno. In seveda, to večno menjavanje oblik, barv in blaga škoduje prav občutno tud našim žepom! — Sicer se me na deželi nismo še tako zelo vklonile tej mogočni gospodarici, da bi ji sledile prav povsod, vendar — priznajmo si to na tihem, ali pa na glas — prav precej nas peče, če naša nova bluzica ni izpadla moderno, če je krilo še tako starinsko dolgo in mahedravo. No,

in na uho nam bodi povedano, tista posili in napol moderna obleka nas ne dela prav nič moderne.

Po pravici se včasih kar razjezimo: kaj nam treba teh večnih izprememb!

Nekdaj so naše babice nosile svojo paradno obleko cela desetletja in so bile vedno moderne. Tudi ob delavnikih je bil kroj njih obleke vedno enak: lep, priprost in domač. To je bila naša narodna noša, ki so jo nosila naša dekleta in naše ma-

tere vsepovsod po deželi, dokler jih še ni zmagala mestna modernost. Zadnja leta se je med nami prav živo pojavil kult narodne noše. Ob izredno slovesnih prilikah se naše zavedne narodne dame po mestih pokažejo kaj rade v košatih in dragocenih narodnih nošah. Celo našo Kraljico smo že videle oblečeno v pravo pristno Slovenko. — Široko izpreminjajoče se židano krilo z enakim modercem, bel platnen, s kleklanimi čipkami obrobljen ošpetelj, črn širok predpasnik — tudi svilen, seveda! na glavi avba z zlatim čelom ali pa petelinčkasta peča — to je naša slavnostna narodna noša, ki je sicer lepa, ni pa tudi praktična. Bogato nabrano krilo zahteva celo zbirko naškrobljenih spodnjih kril, svilena ruta, povrh ošpetlja in moderca, hudo greje in tudi pokrivalo je težko, toplo in ne dovoli glavi preživahnih kretenj. Taka obleka bi se pri današnji praktični in higijenični enostavnosti oblačenja ne mogla uveljaviti.

Zato smo si za poletje ustvarile, po vzorcu naše narodne noše, oblekco, ki je praktična, lepa in poceni. Ni to kak nemški „Dirndl“, ki se je pri nas tako neodobrodošlo uveljavil za poletje, ne, naša „dečva“ je to. Letos bomo vse, prav vse, v mestu in na deželi, pri delu in na počitnicah brhke dečve. Tako oblekco si lahko naredi vsako dekle samo, če je le količkaj večče šivanju. Mesto podrobnega popisa vam prinašamo sliko. Pazite posebno na ošpetelj, ki naj bo najbolj naroden. Krilo nosi nad robom po dve črni progi. Predpasnik je najlepši črn in širok. K oblecki bomo za nedeljo obule bele nogavice in črne nizke čevljičke. Glavo bomo pa menda pustile kar odkrito, saj je tudi najbolj zdravol!

Dekleta, pokažimo, da smo se vsaj za poletje osvobodile diktature mode in da hočemo izgledati letos sveže, mlade in domače!

Kakšna naj bo „Gruda“.

V naslednjem Vam podajam svoje misli in nasvete kot celotni odgovor na Vaš poziv oziroma vprašanja v 12. številki „Grude“. Zamišljam si namreč, naj bi „Gruda“ prinašala iz gotovih snovi članke oziroma razprave. Na pr.:

1. **Potopisi:** Potovanje po morju in življenje na ladji s podrobnim opisom o stanovanju, prehrani, verski službi, zabavi, smrtnih slučajih, prometu, zvezi s suho zemljo, mornarski službi, vremenskih neprilikah itd. Potovanje v razne znamenite, zgodovinske in prirodno lepe kraje. (Primer: M. Štibler: v Macedonijo — l. 1925). Obiski pri naših društvih km. fantov in deklet s popisom delovanja in življenja društva. (Primer: Janže: Z mojega prvega obiska... l. 1927.)

2. **Zabavni spisi:** Popis narodnih običajev in navad. (Primer: Manca Komanova: Na Gorenjskem je lušno. — l. 1927). Čarovnije in mazaštvo v starih časih. Prostožidarji in framazani nekdanj in sedaj itd.

3. **Poučni in strokovni spisi:** Zadruga in njih pomen, banke, knjigovodstvo, razlaga raznih zakonov, državna uprava, politične stranke in njih pomen itd. Zdravstvo, dostojno vedenje, snaga itd. Gospodinjstvo s posebnim ozirom na kuhinjo in vrt, ročno delo, serviranje itd.

4. **Zabava in smeh:** Uganke, smešnice, šaljivke, zastavice, rebusi itd. (Za rešitelja naj se razpiše primerna nagrada, kar bo povzročilo več zanimanja.)

5. **Slike:** „Gruda“ naj prinaša tudi slike, kar bo zelo izboljšalo list. V tem oziru je bila do sedaj zelo pomanjkljiva. Posnetke lepih in znamenitih krajev,

razstav, tekem, dirk itd., naših društev prilikom iger, tečajev, predavanj, izletov, tamburaških, pevskih in dramatičnih odsekov, slike sotrudnikov „Grude“ in drugih znamenitosti.

6. **Organizacijski vestnik:** Vsa naša društva naj v „Grudi“ poročajo o podrobnem delovanju društva, kakor: vabila in sklepi rednih in izrednih občnih zborov, sklepi važnejših sej, vabila in uspehi raznih prireditvev, iger, koncertov, predavanj, tečajev, izletov itd. Poleg tega naj tudi člani naših društev poročajo „Grudi“ važnejše dogodke svojega kraja, iznašajo v nji svoje misli, nasvete in pomanjkljivosti naše organizacije. Dejstvo je, da bo postal ta del lista najzanimivejši in popolnejši, kar bo pospešilo zanimanje za „Grudo“ in našo organizacijo. Pač pa bo treba, da bo urednik točno označil datum zaključka lista, ker le tedaj se bodo mogli interesentje na pravočasno objavo v gotovih slučajih zanašati.

7. **Vprašanja in odgovori:** Predlagam tudi, naj se otvori v „Grudi“ rubrika „Vprašanja in odgovori“. Na tem mestu naj stavijo naša društva in njih posamezni člani razna vprašanja za stvari, ki jih ne razumejo in se tičejo društvenih in drugih javnih zadev. To bi prihranilo našim društvom in njih članom oziroma naročnikom „Grude“ mnogo nepotrebnih potov, stroškov in poizvedovanj.

H koncu naj še dodam par pripomb. Da se mora „Gruda“ v vsakem oziru zboljšati, je skrajni čas in to mora biti tudi naš princip. Tudi si bo v tem slučaju pridobil list sam več naročnikov, kakor jih dobi sedaj z nabiranjem. Da se bodo izdatki s tem ogromno povečali, se razume; uverjeni smo pa lahko, da se bo krog naročnikov tudi povečal. Pač pa bo moralo uredništvo in uprava stati z našimi društvi in sotrudniki v stalnem stiku. Le na ta način bomo temeljito prodrli. Vsebina „Grude“ naj bo domača, kmetska in lahko razumljiva. Pri rabi tujk naj bo vedno slovenska prestava. Svetujem tudi, da se izda za 1. štev. večja naklada in se list pošlje na ogled širom Slovenije. Resnica je, da je v nekaterih krajih „Gruda“ še nepoznana. Za svojo okolico sem Vam z naslovi na razpolago in po možnosti tudi z drugimi poročili in prispevki.

Ivan Kronovšek.

Odgovor Franja Mastnaka iz Dramelj.

„Gruda“ nas je v 12. številki lanskega letnika pozvala, naj odkritosrčno, brez vsakega olepšavanja povemo, kaj nam v „Grudi“ ugaja, kaj ne; česa v njej najbolj pogrešamo, česa si najbolj želimo, kaj in koliko smo pripravljene storiti za njo z dopisovanjem, z nabiranjem novih naročnikov itd. Zato mi dovolite, da na ta vprašanja tudi jaz — preprost kmetijski fant — nekoliko obširneje odgovorim.

Kaj nam v „Grudi“ ugaja?

Vse nam ugaja! Kako nam ne bi ugajali sveži, izvirni spisi, kojih storije so se in se odigravajo med nami, spisi, ki se tičejo nas? Sedaj ni čas, da bi drhteli ob fracnoskih romanih, kojih tragedije so se odigravale tam kje v modnem Parizu, ali na gradu kakega angleškega milijarderja, da bi občudovali idilčne parke bogve katerega barona. Sedaj je čas — in čas je že — da se zavemo na razvalinah črnih ječ in starih gradov, katerih stene so v mukah zidali in jih potem v nebovpijočih krivicah z lastno krvjo orosili naši pradedje. Na teh razvalinah se vstopimo v kolo in izbrišemo zadnje sledove tlačanstva iz naših duš. Spoznajmo, kakšen je bil položaj kmeta in njegovega stanu preje, kakšen je

danes in kakšen naj bo v bodoče. Kmetški stan mora končno postati sam svoje sreče kovač. Zato se moramo zavedati svojega stanu in svojih nalog. To zavest naj predvsem širi naš tisk, mi vsi pa ga moramo v tem stremjenju podpirati.

„Kaj nam v „Grudi“ ne ugaja?“

Ne ugaja nam, ker se „Gruda“ zaradi naše malobrižnosti vedno pritožuje, da ima le majhen krog sotrudnikov in naročnikov, in da še ti redno ne plačujejo naročnine. Tovariši! Storimo svojo dolžnost, da nas ne bodo zadevali taki očitki!

„Česa v „Grudi“ najbolj pogrešamo in česa si v njej najbolj želimo?“

Naj povem odkrito: še stari, tembolj pa mladi ljudje ljubimo pesmi! Zato v lanskem letniku pogrešamo in si želimo nazaj tistih pesnikov, ki so skozi prejšnje letnike s svojo poezijo tako živo prepletali „Grudo“. Kje pa naj najde kmetška mladina novih pesmi ako ne v „Grudi“, ki je njen list! Pa tudi novi narodni drobci bi dobrodošli, da bi naši fantje ne žagali kar naprej Jenkov „Nocoj, oh, pa nocoj — — —“. Želimo tudi slik naših prvoborcev! Urednika bi tudi radi spoznali! Tudi uganjkali bi radi — seveda z nagradami! Dalje tudi tu in tam kako vinjeto v začetni črki, kakor: dekleta z nageljnovim cvetom, fanta s koso, idočega na senošet, muzikanta, ki v nedeljo popoldan v krogu mladine svira pod vaško lipo i. t. d.

Da, da! Mi bi mnogo želeli — toda mi grešniki — — —

„Kaj in koliko smo pripravljene storiti za razmah „Grude“?“

Tu je zdaj „apel“ na nas! Pomislimo, koliko stane tisk, papir, poštnina, uredniško in upravno osebje in da pesniki in pisatelji tudi ne morejo živeti od „božjega lona“ — to pomislimo in uvideli bomo, da malenkostna naročnina še od daleč ne more kriti stroškov, ki jih ima „Gruda“ za nas. Ne sramujmo se na svatovščini, veselici ali v kakšni drugi veseli družbi s toplimi besedami nagovoriti goste, naj kolikor kdo hoče, in če več ne vsaj 1 dinar, daruje za kmetško-mladinski tisk in to pošljimo ali pa dajmo poverjeniku našega okoliša, da on pošlje, z željo, naj se ime nabiralca in družbe objavi v „Grudi“ med dopisi. Če bi vsak deseti to storil in če več ne vsaj 10 dinarjev letno poslal, bi bilo listu in nam mnogo pomagano.

Ti dekle! Ti imaš svojo kokoško. Od nje spravljaj jajčka, jih prodajaj pa si za tiste denarce kupuješ „parfum“ — Fej! Za te denarce si rajši naroči „Grudo“. Tvoje obličje pa naj omamlja „nageljnov duh“ — pa boš Slovenka!!!

In mi fantje! Kakor prežimo, kako bi svoji edinki zmaknili vršček rožmarina s prs, tako prežimo, kje bi mogli pridobiti in kako si pritrpati kak dinar za našo ljubico — „Grudo“. Samo en, dva litra na leto manj v korist „Grude“ in kmetške izobrazbe — pa bo mogoče napraviti čuda!

Torej na delo! Čas hiti!

Opomba uredništva in upravištva: Vsi predlogi in nasveti obeh tovarišev so umestni in dobri. Mi jih bomo skušali uresničiti. Delajte tudi drugi: ne samo kar je vaša dolžnost, temveč vsak po svojih močeh in sposobnostih.

Če deneš v hranilnico vsak mesec po Din 100.—, imaš v 5 letih z obrestmi vred Din 6.810.—; v 10 letih Din 15.501.45; v 15 letih Din 26.594.20; v 20 letih Din 40.751.70. — Iz tega razvidiš, da je najboljša loterija in najboljša zavarovalnica — varna hranilnica.

ORGANIZACIJSKI VESTNIK.

Ustanovitev društva kmetijskih fantov in deklet „Detelja“ v Dramljah pri Celju. V nedeljo, dne 5. februarja t. l. smo se zbrali kmetijski fantje in dekleta iz Dramelj in okolice, da si ustanovimo svojo mladinsko organizacijo. Številno obiskanemu zborovanju je predsedoval v imenu priprav. odbora tov. Fr. Mastnak. V lepo zbranih besedah je pozdravil navzoče posebno pa odposlanca Zveze iz Ljubljane, kateremu je tudi po otvoritvenem govoru podal besedo. — Tov. delegat je nam najprvo orisal pomen mladinskega gibanja ter v jasnih besedah dal posebno za vzgled mladino v nam sosednih državah. Obširno je govoril o nalogi sodobne mladine ter končno posebej povdarjal namen današnjega kmetijskega pokreta. Kmetijski človek mora poznati svoj gospodarski in politični položaj, da si bo lahko pomagal iz gospodarske krize z naprednejšim gospodarstvom in z organiziranim pritiskom na državo, da se v državi vodi gospodarska politika, ki bo v korist kmetiskemu ljudstvu. — Pri volitvi novega odbora se je izvolil sledeči odbor: predsednik tov. Mastnak Franc, podpredsednik tov. Jakopin Stane, tajniške in blagajniške posle tov. Jesenič Andrej, v odbor pa Jesenič Liza, Jesenič Jože, Jakopin Just, Lanbič Franc, Zdošek Franc in Zabukovski Jakob. Namestniki odbora: Kožuh Alojz, Stojan Jože, Korošec Julka in Mastnak Milka. Delegat: Jesenič Jože. Nadzorstvo tov. Korbar Franc in Petek Franc. — Po izvolitvi odbora je tov. delegat opozoril člane posebno pa izvoljeni odbor, naj se zavedajo poverjenih mest, ker to niso nikaka častna mesta, temveč so vsa ta mesta združena z velikim trudom v prospeli kmetijske misli. Končno smo se spomnili tudi slovenske kmetijske mladine pod Italijo, ki ji ni dana možnost tako svobodnega udejstvovanja in razmaha ko pri nas. — Ko se je zbor zaključil, se je priglasilo tudi nekaj novih naročnikov na „Grudo“. Želeti pa je, naj bo drameljsko društvo eno prvih; ima vse predpogoje za to. Živeli novi borci!

Kmetijsko gospodarski tečaj v Radomljah. Kakor smo že zadnjič poročali, se je vršil dne 28. in 29. januarja t. l. v Radomljah pri Kaniniku kmetijsko gospodarski tečaj. O poteku tečaja je obširneje poročal „Kmetijski list“. Odbor Zveze je takoj po končanem tečaju vzel v pretres vprašanje prirejevanja kmetijsko gospodarskih tečajev v večjem obsegu v prihodnji jeseni in zimi. Ugotovilo se je, da je najprimernejši čas za prirejevanje tečajev sobota popoldne in sobota zvečer. Če je tečaj v nedeljo, potem se ga udeležijo iz dolgočasia ali iz drugih vzrokov tudi taki, ki stvari ne vzamejo resno. Tečaj pa more uspeti samo tedaj, če mu prisostvujejo samo tisti, ki se za stvar res zanimajo in skušajo na tečaju kaj pridobiti. Taki kmetijski fantje, dekleta in možje pa bodo za tečaj radi žrtvovali tudi soboto popoldne, ko z delom že itak ni posebno dosti, posebno v jesenskem in zimskem času ne. Razen tega pa je Zvezi veliko lažje dobiti predavateljev za soboto popoldne kot pa za nedeljo popoldne. V nedeljo popoldne je vsakdo rad prost, medtem ko je mnogo predavateljev, ki bi žrtvovali za naše tečaje zaporedoma vsako soboto. S takim tečajem v soboto popoldne se potem lahko vedno združi javno predavanje v nedeljo dopoldne.

Tečaj je ob nedeljah skoro nemogoče prirediti v tistih krajih, kjer ni na razpolago drugih prostorov kot gostilna, kajti gostilničar ob nedeljah gleda, da

kaj zasluži. Sicer pa je odbor Zveze mišljenja, naj se vrše vsa naša predavanja, vsi tečajji ter sestanki v kmetški hiši. Kmetškemu izobraževalnemu in političnemu delu naj bo torišče kmetška hiša, ne pa gostilna. — Zveza bo v mesecu marcu priredila še nekoliko tečajev, če se bodo priglasila društva s tozadevno željo.

Izobraževalno delo po naših vaseh si nekateri predstavljajo precej napačno. Vsega pričakujejo iz centrale, iz Ljubljane ali pa iz Maribora. Čisto jasno je, da Ljubljana in Maribor ne moreta zadostiti vsem potrebam in storiti vsega. Zato je tembolj razveseljivo, da so začeli sami vaščani med seboj in s pomočjo šolancev, ki se v vasi nahajajo, to je s pomočjo učiteljstva, duhovščine, absolventov kmetijskih šol, združenih tečajev in sploh izobraženih in izkušenih mož sami prirejevati kmetško-gospodarske in gospodinjske tečaje. Tak tečaj so si priredili fantje, dekleta, možje in žene v Beričevem ob Savi. Žalibog tamkajšnja duhovščina in učiteljstvo tega dela niso dovolj podpirali. Nasprotno pa sta sodelovala g. učitelj Dolgan, g. kaplan Učakar, g. mlekár Böhmer in ga Dolganova ter g. tov. Lenaršič pri kmetško nadaljevalnem in gospodinjskem tečaju, ki so ga to zimo priredili v Novi vasi na Blokah. Zato pa tudi že na Blokah deluje živinska zavarovalnica in lepo napreduje mlekarna. Koristi, ki jih bo od tega imelo tamkajšnje prebivalstvo, si vsak lahko zamisli. Kolká sreča bi bila za naše ljudstvo, če bi se povsod složno zavzeli za gospodarsko izobrazbo in gospodarski napredek učiteljstvo, duhovščina in kmetje iz dotične vasi! Sledite vzgledu, ki ga Vam dajeta Beričevo in Bloke! Ne pričakujte vsega od centrale — delajte sami!

Društvo kmetških fantov in deklet v Beričevem je 5. februarja ponovilo veseligró „Divji in nedeljski lovci“. Prireditelj je v splošnem prav dobro uspela. Vsi igralci so se potrudili in svojo nalogo častno rešili, nekateri so postavili celo izborne tipe na oder. Beričevskim fantom in dekletom na doseženih uspehih čestitamo.

Orla vas. Društvo kmetških fantov in deklet v Orliški je priredilo v nedeljo 19. februarja lepo uspelo predavanje o temi: „Kakšna naj bo in kaj hoče naša kmetška mladina“. Predaval je tov. tajnik „Zveze“. Po pobjubnem in zanimivem predavanju je nam raztolmačil tudi razmerje našega pokreta napram drugim strankam. Prav želeli je, da bi se podobna predavanja vršila večkrat, ker le na ta način se poživí in okrepi naše gibanje.

Po predavanju je odšlo vse članstvo v sosedno vas Št. Rupert, kjer se je vršil prijateljski večer. Tudi tam se je vršilo kratko predavanje s pozivom k vstrajnemu skupnemu in pozitivnemu delu. Ob zvokih vrlih tamburašev je nato potekel večer in tudi plesa željni so prišli na svoj račun. Bil je prav lep večer.

Predvsem pa je želja članov, da bi se tudi naše okoliške vasi zdramile in ustanovile svoja društva kmetških fantov in deklet.

Ne veruj ljudem, ki o hranilničnem poslovanju niso poučeni in te hočejo od hranilnice odvrniti ali iz osebnih koristi ali iz političnih nagibov.

Zaključek te številke 20. II. 1928. Prihodnja številka se zaključí 10. III. 1928.